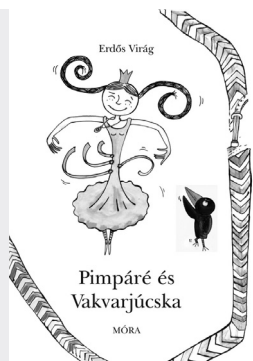

netek egyediségéből fakadóan, de mindenképpen valami frappánsabb, egyedülállóbb végkifejletet vártam volna, hiszen így az lehet az érzése az olvasónak, hogy a szerző egyszerűen lecsapta a történet végét.

Mindezek ellenére azonban Máté Angi mesekönyve nagyon jól sikerült. A történetbeli hibák és kevésbé élvezhető részek dacára egy rendkívül érzékletes és lírai nyelven megírt kedves meséről van szó, amely a maga egyedi módján igyekszik tanítani, terelgetni az olvasót. Ezt egészítik ki és gondolják tovább Rofusz Kinga különleges rajzai, melyek minden groteszségük ellenére tökéletesen illenek a könyvhöz. Összességében tehát a kevés hibán és zökkenőn túljutva igazi meseélményben lehet részünk, anélkül, hogy belesüllyednénk a „volt egyszer egy” vagy a tanmesék megszokott világába.

Erdős Virág

Pimpáré és Vakvarjúcska

Illusztrátor: Filó Vera

Móra Kiadó
Budapest, 2012

Mechiat Zina

MINDEN JÓ, HA A VÉGE ROSSZ?

Ha egy mese nem boldog befejezéssel ér véget, s szereplői nem helyezhetők el a jó/rossz számegegyenesen, az olvasó akár felnőtt, akár gyermek, kénytelen átértelmezni a mesékről alkotott képét. Mit tehetünk, ha hisztis a királylány? Ha a házasság nem a boldogsággal, hanem a kitaszíttatással egyenlő, és ha a királyi család nem vitézségben, hanem anyagi jólétben méri a kérők kiválóságát? Ha aztán alig jönnek kérők, és ha a királylányt nem a sárkány, hanem egy varjú rabolja el, s végül egy-

másba szeretnek? Ha a kedves szülők megkövezik az ifjú párt? Arra gondolunk, ez a mese rosszabb, mint a valóság, s a narrátor kézen is fog bennünket, vigasztal: ez csak egy mese, a valóság sokkal szebb.

Erdős Virág *Pimpáré és Vakvarjúcska* című kötete nem csupán ebben rendhagyó. A történet a főhős jellemzésével kezdődik, kinek álmába nyerünk bepillantást. Ez az álom lesz a szöveg legszervesebb része, s itt kezdődik a valódi mesejáték. A különböző karaktereket már nem külső nézőpontból mutatja be a szerző, megszólalásaikból ismerjük meg őket. Problémát okoz azonban az egyes hangok elkülönítése, mivel a szereplői megszólalások verselésben egyáltalán nem, s stílusban is kevésbé különböznek egymástól. Mindazonáltal segítik az olvasást az egyes megnyilvánulások elé tett illusztrációk, melyek az aktuális beszélőt ábrázolják. Ezek az arcom minden esetben magukon viselik mimikájukban az adott mondatokhoz kapcsolódó modalitást, így a szöveg és kép egymást kiegészítve segíti az olvasást és megértést. Az illusztráció nem csak ezen aspektusból érdekes. A képek nem csupán az adott szövegrészekhez kapcsolódnak, de az oldalak szélén megjelennek annak a térnek az elemei, amelyben az események játszódnak. Így például a könyv elején, amikor Pimpáré még nem költözött fel a fára Vakvarjúcskához, nem ágakat, hanem fatörzseket látunk, később viszont, amint más térbe kerülünk, már nem a törzsek, hanem az ágak jelennek meg. A rajzok egyszerű elemekből építkeznek, leginkább a műfaj angolszász képviselőinek illusztrációihoz hasonlítanak. A mesekönyvekkel szemben támasztott igénynek, miszerint egy ilyen mű ne csak érdekes, de szép is legyen, a képek ne csupán hozzáfűzzenek valami többletet a szöveghez, de értelmezzék is azt, tökéletesen megfelel a könyv. Nem véletlen ez a kifogástalanság, hiszen a kötet illusztrátora (Filó Vera) e terület mellett dráma- és képregényírással is foglalkozott, így kép és szöveg viszonya különösen érzékeny az alkotásában, a karakterisztikus ábrázolás emlékeztet is a képregény műfajára.

Erdős Virág verses mesejátéka más szempontokból is érdekes darabja kortárs gyermekirodalmunknak. A kötetben a mese archetípusai vannak átértelmezve, aktualizálva. A főhős, Pimpáré királykisasszony és családja nem a tipikus mesebeli családok struktúrája szerint épül fel (tündérszép, s egyben tökéletes királylány, kidolgozatlan karakterű királyné, idős, együgyű király). Már azzal is távolodik a történet a megszokott meséktől, hogy a főhős nem a népmesékből ismert (legkisebb) királyfi vagy szegénylegény, hanem egy királylány, s a megjelenített alakok sokkal inkább hasonlítanak valós családok tagjaira. Ahogy emlí-

tettem, a főhős nem kifogástalan jellem, s már bemutatásán is érződik, hogy nem áll túlságosan közel az eszményi nőalak típusához. Az „ajka rubin, / bőre márvány / pici fogkrém van az / állán” (5) strófa megkönynyíti az azonosulást a karakterrel, aki ugyanolyan szétszórt, mint egy átlagos kislány, s nem sugall teljesíthetetlen feltételeket a könyvet olvasó gyermek felé. Az alak ilyen típusú ábrázolása értelmezhető feminista gesztusként, amely elhatárolódik a leendő nők felé sugallt elvárásoktól, melyek révén torz énképet alakíthatna ki a gyermek. A karakter azonban további kérdéseket vet fel. A könyv közepe felé haladva Pimparé egyre kevésbé szimpatikus, s a korábbi azonosulás szertefoszlik, ahogy a királykisasszony Vakvarjúcskát segítsége ellenére többször is cserbenhagyja, s csupán akkor kezd kötődni hozzá, amikor az már a szeme világát is elvesztette a királykisasszonyért folytatott küzdelmek során.

Ezt a benyomást nem írja felül az összecsapásoknak a klasszikus próbatételekhez való hasonlósága, mivel nem úgy tekintünk ezen harcokra, mint olyan megmérettetésekre, amelyeket ki kell állnia a varjúhercegnék ahhoz, hogy vitéségéről megbizonyosodjunk. Ilyen esetekben a királylány szurkolni szokott a kérőnek, szerelmes pillantásokat vet rá, s izgalommal várja a következő próbát, melynek sikeres teljesítése után a hercegnő a vőlegényjelölt karjaiba omolhat. Itt viszont Pimparé csupán saját életéért aggódik, s miután megmentették, magára kívánja hagyni jövendőjét, azonban egy újabb sorscsapás mindig megállítja. Érdekes fejlemény, hogy akkor válik Vakvarjúcska igaz társává, amikor az nem állja ki a próbát, támadóit ugyan legyőzi, de a harcban elveszti látását. Ennek a mozzanatnak a történet alakításában kiemelt szerepe van. A klasszikus mesében, ha a hős nem sérülés nélkül ússza meg a küzdelmet, akkor felgyógyulása megváltoztatja az elkövetkezendő eseményeket, s ő maga nyereségesen kerül ki a viszontagságokból. Ez történik itt is, hiszen miután Vakvarjúcska elveszíti szeme világát, Pimparé hoz áldozatot érte, s azt kívánja, vakuljon meg inkább ő. A kívánság teljesül, s ahogy a hercegnő „vakká” válik, szerelme visszaserzi emberi alakját, ez az alak viszont csak a látását elveszített Pimparé számára elérhető. A történetben nem az átok feloldásával találkozunk (a varjúherceg egy átok folytán változott állattá), hanem az átok sokszorozódása történik meg (amint a hercegnő királyfinak látja kedvesét, szülei őt már varjúnak látják).

A könyv értelmezhető Pimparé királykisasszony fejlődésregényeként is, mivel ő egészen más képpel rendelkezett a világról, mint amelyet Vakvarjúcska megismeret vele. Eddigi gondtalan és boldog életét

a mese végére önszántából cseréli le egy nehezebb, de a szerelmet ismerő életre. Mindezek mellett a ritkán megszólaló narrátor a mese végén a következőt mondja összegzés gyanánt: „Indokolt a vigasság: / elveszett az igazság... / *Most* elveszett, de majd / meglesz! / S attól fogva minden / szebb lesz!” (102), s a varjúkirályfivá változott főhős a következőképp szól: „Sose bánd! Ez / csak egy / mese. / A *valóság* sokkal szebb! [...] Adjunk magunknak egy esélyt: / gondoljuk tovább a / mesét! / Hogy a bút-bajt kipihend, / jár neked a happy end! // bökd ki végre, hozzám jössz-e!” (101) Mindezek a sorok azután hangzanak el, hogy a főhős családja megkövezi az ifjú párt, így okkal próbálnak vigasztalódni a szereplők azzal, hogy csupán egy mese szereplői. Figyelemreméltó továbbá, hogy nem csupán mesében, de valójában Pimparé álmában is vagyunk, mégsem ezzel vigasztalnak bennünket. Mintha a narrátor elfeledkezett volna róla, hogy mindez csak álom volt, s két szinten is el van távolítva a történet a valóságtól: meseként és álomként egyaránt.

A királyné karaktere is többoldalú, mint a megszokott mesekönyvekben. Az édesanya egyszerre házsártos és szeretetteljes, azonban miután kiderül, hogy a család eladósodott, s csupán anyagi biztonság okán kívánják férjhez adni lányukat a szülők, benne is csalódunk, ahogy Vakvarjúcskát kivéve szinte minden karakterben. A fentiekből következik a könyv társadalmi üzenete, amely leginkább előtérben áll. A történet felidézte helyzet jelentősen távol esik az „ideális” tündérmesében felsejülő világtól, de egyáltalán, az ideális világtól is, sokkal inkább nyújt realiztikus képet korunk társadalmi viszonyairól. Az áhított vőlegény nem dala és bátor, hanem jólsituált, bankár vagy bróker. A családnak mindent meg kell tennie társadalmi helyzetének megtartása érdekében (jelen esetben a szülők gyakorlatilag eladni kénytelenek lányukat), a fiatal hercegnő a házaseletről illúziótlan képzetekkel bír: „Nem nagy dolog, ha úgy / vesszük: / amink van, azt össze- / tesszük, / ott, »a napsütötte / sávban«” (68). A szereplők realitásérzéke azonban nem válik riasztó nihilizmussá. Kiábrándulás nélkül, csupán a helyzetet lefestve beszélnek, s nem kívánják a negativitást előtérbe helyezni.

A történetben kiemelt szerepet kapnak az egyes szereplők társadalmi és faji hovatartozásának értelmezési lehetőségei. Vakvarjúcska egy átok következtében királyfiból varjúvá változott, azonban miután Pimparé nekiadja szeme világát, s ő maga már királyfiként látja szerelmét, szülei mindkettejüket állatnak látják. Nem történik meg az átok klasszikus feloldása, csupán a hercegnő láthatja annak a másikat, ami valójában. Mindezt lehet úgy értelmezni, hogy a valóság csupán azok számá-

ra tárulhat fel, akik képesek levetkőzni az előítéleteiket, más társadalmi helyzetű és származású társaikat egyenlő félként elfogadni. Azonban ez az éleslátás lemondással is jár, hiszen így az is megítélés tárgya lesz, aki toleranciával viszonyul „alacsonyabb rangú” társaihoz. A könyv olvasása és szemlélése során felmerül az a lehetőség, miszerint Vakvarjúcska egy roma fiúval azonosítható. Ezt nem csupán keresztneve (Gazsi) és az illusztrációk erősítik (a herceg jóval sötétebb bőrszínnel van ábrázolva, mint a többi hős), de olykor a szereplő megszólalásai, életkörülményei is. A „Picit eszünk, sokat / félünk, / amennyink van, / anynyit érünk” (75) szövegrész erőteljesen érzékelteti azokat a viszonyokat, amelyek közt a szereplőnek élnie kell, s amely körülmények Pimpáréra is várnak. A sorok idézte társadalmi viszonyok különösen emlékeztetnek a mostanában leginkább a roma kisebbséggel kapcsolatosan emlegetett mélyszegénység fogalmára, így ez a tény is erősíti ezt az értelmezési lehetőséget.

Erdős Virág gyermekkönyve nem szokványos alkotás. Több érdekes értelmezési lehetőséget is kínál, azonban nem biztos, hogy valóban érdemes gyermekekkel olvastatni. A felvetett társadalmi kérdések toleranciára tanítanak ugyan, de boldog befejezés híján arról győz meg a történet, hogy hiába vagyunk jók és liberálisak, hiába cselekszünk a világrendbe illeszkedő dolgokat, kiteszítottak maradunk. A boldogság ugyan elérhető ezen a szinten is (a szerelemben), de a teljes élet aligha. Ha arra a kérdésre, hogy lehet-e olyan könyvet adni egy gyermeknek, amelyben elvész az igazság, igen a válasz, akkor Erdős Virág könyve jó választás. Ha viszont nem akarjuk megfosztani eredendő naivitásuktól a könyv befogadóit, akkor kevésbé ajánlott olyan művet adni a kezükbe, ahol ez megtörténhet.

Boldizsár Ildikó
Királyfi születik

Illusztrátor: Szegedi Katalin

Naphegy Kiadó
Budapest, 2011

Horváth Veronika

ÚTMUTATÁS, NEM KALAND

Hősnek adott egy szomorú királyfi. Küzdelme belső küzdelem. Csodás tulajdonságai, hogy érti az állatok nyelvét, illetve emlékei az idők kezdetéig nyúlnak vissza. Ezeket a képességeket nem ajándékba kapta, hanem tanulással sajátította el. Társak segítik ebben: két holló, Emlékező és Gondolkodó. Ezek a lények nemcsak az ő tanítói, a két madár „annak idején odaröppent a királyfi apjának, nagyapjának, dédapjának és ükapjának, de még azok apjának, nagyapjának, dédapjának és ükapjának a vállára is.”

A hollók, hogy a királyfi választ találjon az őt bántó kérdésre, további tanítókat hívnak segítségül, kilenc madarat, melyek egy-egy erény, titok megtestesítői: hajnalmadár – bátorság, vadlúd – összetartozás, vándorsólyom – éleslátás, sarlóskecske – szabadság, albatrosz – erő, pacsirta – jókedv, fekete harkály – kitartás, vörösbegy – nagylelkűség, hattyú – hűség.

Boldizsár Ildikó és Szegedi Katalin *Királyfi születik* című könyve a 2009-ben megjelent *Királylány születik* című kötet párjának tekinthető – legalábbis stílusában, formájában. Az új kiadvány azonban sokban különbözik a lányoknak szóló műtől.

Alapvető eltérés, hogy a hős itt nem az épp születendő gyermek, hanem a kamaszkorú, melankolikus királyfi, aki arra a kérdésre keresi a választ, hogy hol volt ő, mielőtt világra jött. Annak ellenére, hogy első ránézésre a könyvek küllemükben hasonlóknak tűnnek, a már említett